

POSTAVENÍ EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ JAKO ODRAZ KOMPLEXU VLIVŮ

The ecological farming position as a complex influences reflection

Jindra Kouřilová

Zemědělská fakulta Jihočeské univerzity v Č. Budějovicích

Summary: The ecological farming position seems to be a resultant force of the many activities; starting with the state policy, beside various conditions inside of existing locations. These significant main activities there are as the parts of the monograph. The first part of this monograph (2006) includes the presentation of a research in economy, risks, marketing aspects, ecological agriculture development in CR, with the regard to mountains regions. In terms of the next second part (2007) are preparing themes mostly concerning of farm economics. Largely in this moment are elaborated tax problems and accounting. Next topics are meanwhile worked only in general. Hereafter term will be have our attention besides those themes to single region in particular in high-level and mountain regions as well.

Key words: *ecological farming, organic farming, economical research*

Souhrn: Postavení ekologického zemědělství je výslednicí působení mnoha vlivů, počínaje státní politikou, po poměry v dané lokalitě. Významnější z nich jsou předmětem monografie, jejíž první část je věnována ekonomii, rizikům, marketingovým aspektům, vývoji ekologického zemědělství v ČR s přihlédnutím k oblasti podhor a hor. V rámci druhé připravované části věnované především ekonomice na podnikové úrovni, pak byla z větší části zpracována daňová problematika a účetnictví. V nadcházejícím období zůstává současně záměrem i aplikovat prezentovaná témata na úrovni jednotlivých regionů směřovaných především do podhorských oblastí.

Klíčová slova: *ekologické zemědělství, ekonomický výzkum*

Úvod

Zřejmá je odlišnost zemědělství od jiných odvětví, již je podstatný vliv klimatických, geomorfologických a dalších podmínek; ale i okolnost, že se zemědělství nestěhuje za lepšími výrobními podmínkami jako odvětví jiná, pracovní síly až na malé výjimky nemigrují, obyvatelé venkovských prostor jsou odkázáni na lokální poměry. Přitom ze strany společnosti vystupují nároky na kvalitnější potraviny, ochranu krajiny i zvířat. Poměry v regionech a lokalitách, chování spotřebitelů, zpracovatelů a obchodu, externality, instituce a spolky, určují další podmínky pro práci a život zemědělců. Stranou zdaleka nezůstává ani mínění

obyvatelstva, utvářená médii, zpětně ovlivňující politickou sféru. Své zájmy vedené z různých stran tedy prosazuje mnoho subjektů. Při relativně malém manévrovacím prostoru a stávajících požadavcích zůstává zejména pro ekologický systém hospodaření, který respektuje dané podmínky a okolnosti, vyšší závislost na politice regionů a zejména státu. Ten by měl vytvořit rámcové podmínky pro prosperitu podniků, návaznosti na lokální i další podnikatelské vazby, jakož i řádné obhospodařování krajiny. Jejich bližší charakteristika je cílem pojednání, vycházejícího z motivů grantu MSM 6007665806600.

Materiál a metody

Má-li ekologické zemědělství (dále EZ) prosperovat, musí se mu dostat podmínek jako mají země jiné, jiná odvětví. Výsledky analýz materiálů k dané problematice na bázi stávajících materiálů, publikací domácí a zejména zahraniční provenience, vedly k potřebě zpracovat komplexnější rámcový záběr oblastí, které působí či by měly působit

na rozvoj EZ. Zpracovaná materie je rozdělena tématicky do několika částí, které jsou obsahem monografie Multifunkční-ekologické a konvenční zemědělství v podhorských a horských oblastech I. díl (2006). Ta pak obsahuje i obsáhlejší seznam použité literatury a postupy. Zmíněná témata je možno charakterizovat následovně:

Výsledky

1. Je třeba neustále identifikovat argumenty a kompromisy mezi dvěma extrémy: ryze ekonomickými a liberálně ekologickými přístupy, uplatňované značnou měrou právě ve vyšších geografických polohách. Hledání podpory pro získání co nejvyšších argumentů se ujala mimo jiné i ekonomická teorie s porozuměním pro ekologické dění a potřeby venkova. Ekonomický výzkum nejen zemí

EU prezentuje různé přístupy, které mohou nejen ilustrovat domácí situaci, ale i poskytovat podklady pro porovnání, aplikaci a motivaci v našich poměrech (úvodní téma věnované ekonomii, resp. **Ekonomické teorii**).

2. Bez povšimnutí nelze ponechat četná rizika, mění se ve své strukturu a intenzitu, dané vývojem poměrů; ty

- mohou podtrhnout nebo naopak snížit vypovídací schopnost získávaných informací (téma **k identifikaci a struktuře rizik**).
- Rámcové podmínky státu vč. rizik, určují podmínky pro komplex výrobců, zpracovatelů a obchodníků, pohybujících se navíc v různých geografických rovinách. Třetím pomyslným bodem zůstává obyvatelstvo. K pojednání vycházející z našich poměrů, je příhodné přidružit informace o obchodních podmínkách zemědělců sousedních států jako obchodních partnerů, ale i jako konkurence. Zde se jedná zejména o přímý prodej v Rakousku (téma **Marketing, obchod**).
  - Rámcové podmínky dané státem a institucemi, ohraničující aktivity výrobců, obchodní možnosti, realizace jejich produkce, spoluurčují výsledky skupiny výrobců provázené svým specifickým vývojem, podléhající podmínkám v čase a prostoru (téma **Vývoj EZ**).
  - Hospodářské výsledky podnikatelských subjektů se pohybují v klimatu přírodních a společenských podmínek. Téma **Ekonomika** sdružuje pak několik podtémat, z nichž však každé představuje obsahem a významem samostatnou problematiku.
  - Finanční a další vstupy do provozních činností představují **dotace, programy EU**. Téma bude rozpracováno v dalším období; pro tento moment je zhotoven aktuální seznam programů platných ke konci roku 2006 a dále.
  - Součástí by měly být i účetní a zejména daňové aspekty, pro podnikatelské subjekty mnohdy nejen méně přehledné, ale opět svým způsobem se vymykající obecným pozicím. Vedení účetnictví v zemědělství může poskytovat řadu zajímavých momentů, ve své konečné podobě vykazovaných údajů a hodnot pro další zpracování. Daňová problematika zastává hned dvojí roli. Jednak souvisí se zpracováním účetnictví, jednak staví samotného zemědělce do více či méně výhodné role poplatného aktuální legislativě (téma **Vedení účetnictví a daňová problematika**). Téma bude v příštím období dále rozpracováno a aktualizováno.

8. Za výslednici snažení podniků a podmínek nastavených státem a regionem, lze považovat efektivnost; počínaje úrovní společenskou a národohospodářskou, až po podnikovou (téma **Porovnání efektivnosti ekologického a konvenčního systému hospodaření, ukazatele**).

9. Poznatky z předchozích témat by měly být aplikovány v kontextu poměrů v jednotlivých regionech.

Informace týkající se podniků, budou vycházet především z báze zpracovaných dotazníků a dalšího zjišťování.

V průběhu zpracování témat z ekonomiky a regionů bude navazováno dle možností na téma z ekonomie.

Vzhledem k obsáhlosti textů, lze považovat na tomto místě za účelné blíže specifikovat obsah a pouze ilustrovat některé momenty s tím, že případným zájemcům bude poskytnuto celé znění.

Ad přínosy ekonomické teorie:

Ty by měly přispět k objektivnějšímu hodnocení přínosu ekologicky hospodařících farem, připočítat další efekty k výkonům podniků, motivovat obyvatelstvo k podpoře způsobu hospodaření.

- Metody závislé na podpoře obyvatelstva, turistů, ochoty platit (Willingness to pay WTP)

Ochota vzdát se spotřeby statků a substituovat je za přírodní statky, jejich zachování i pro ostatní, by měla vedle poskytovaných dotací přispívat prostřednictvím jednotlivců morálně a finančně rozvoji krajiny, vyjádřit ocenění luk a pastvin, nacházení tržního mechanismu, který transformuje část užitku věnovaného návštěvníky výrobcům (Např.: Tempesta, Thiene, 2004)

Reflektována je jak krajinně rekreační funkce ocenění pozemků trvalých travních porostů, tak zemědělská produkce: kvalita mléka, zvyšování hodnoty masa. Za vstup do konkrétního místa A jsou ochotni návštěvníci zaplatit 3,25 € a do místa B 4,86 €; (zjištěno průzkumy, anketami, testy); dále je uvažován i počet turistů. Součin představuje roční hodnotu dle počtu návštěvníků, v přepočtu na hektar a celkovou výměru je uvažován jako kapitalizovaná hodnota.

a) Odhad rekreační hodnoty krajiny v €; *Estimated landscape –recreational values in €*

Místo <i>Region</i>	Ochota platit WTP	Výměra v ha <i>hectares</i>	Roční hodnota dle počtu návštěvníků <i>Annual value per numer of tourists, visitors</i>	Roční kapitalizovaná hodnota/ha <i>Capitalised value per hectare</i>
A	3,25	500	160.300	320,6
B	4,86	62	8.748	14,1

b) Odhad rekreační hodnoty krajiny v €, *Estimated landscape –recreational values in €*

Místo <i>Region</i>	ha pastvin <i>ha pasture</i>	Roční hodnota/ha <i>Annual value per ha</i>	Roční hodnota celkem <i>Annual value</i>
A	72	320,6	23.083
B	32	141,1	4.515

Další ilustrací může být ochota zahraničních turistů přispívat na udržení zemědělské činnosti obhospodařující horskou krajinu na základě odhadu ocenění sociálních užitků, nepromítajících se do ceny produkce, ve výši 0,67 € denně (Schmidt, Sinabel, 2004).

Uvedená metoda získala na aktuálnosti jak na základě oblíbenosti parametru kvality prostředí, tak zejména po linii ochoty platit za produkty s minimem obsahu pesticidů, kvalitu potravin. Vedle této metody stojí o něco méně sledovaná metoda WTA (Willingness to Accept) - ochota akceptovat určitou míru způsobené újmy za určitou kompenzaci.

Jako další frekventované metody je možno uvést:

Efektivity opatření na podporu cen (instituce Euromontana 2004), jsou vedle podpory trhu silným nástrojem, navazujícím na tarify a exportní podpory ekologických produktů při propočtu OECD pro okruh různých produktů

Metodika hodnocení možných zlepšení při užití agroenvironmentálních schémat AESS

Teoretické přístupy k řešení podmínek multifunkcionality zemědělství

Do dění zasahují konfrontujícím způsobem WTO, OECD, FAO, sledující své zájmy.

Měření aktivit podniku, regionu, na základě ocenění funkce krajiny ekonomické a ekologické pro konkrétní území na základě postupu uplatněném v Hesensku, kdy hodnota pro určitý biotop byla získána z hodnocení osmi ekologických a ekonomických faktorů či charakteristik a získaný počet bodů byl převeden do peněžní podoby násobením průměrnými náklady obnovy přírodních struktur.

Závěr

Setrvalý rozvoj ekologicky příznivého zemědělství považují vyspělé státy za jeden z prioritních směrů rozvoje, mají-li se postarat o dobře obhospodařovanou krajinu, podpořit tendence péči o zdraví národa, podpořit obchodní aktivity země. Z prozatím zpracovaného materiálu je možno potvrdit, že se v těchto zemích dostává většího prostoru jak zainteresovaným institucím, tak farmářům samým,

Použitá literatura

Kouřilová, J: Multifunkční-ekologické a konvenční zemědělství se zřetelem na oblasti podhor a hor, monografie 2006, ZF JU Č. Budějovice, 105 s.+ přílohy

Název publikací uvedených autorů je možno spolu s dalšími zdroji získat u autorky.

Adresa autora

Jindra Kouřilová	
Zemědělská fakulta JU	Tel.: 387772475, 606688213
Studentská 13	Fax:
370 05 Č. Budějovice	e-mail: kourilova@zf.jcu.cz

Ekologická dimenze v ukazatelích hospodaření podniku

Environmentální faktor je přímo zpracován do ukazatelů hospodaření podniků; ať už formou kvót, finančních i naturálních ukazatelů, limitů, podléhajících auditu.

Pozn: Koncem roku 2005 byla zpracována menší úvodní anketa na základě odpovědí na důvody, proč někteří ekologičtí zemědělci přestali v tomto systému hospodařit. Jedním z předních důvodů byl způsob zacházení ze stran institucí a náročná administrativa.

Marketingové aspekty

Vycházejí z otázky, zda podporovat ekologické zemědělství: spíše formou upřednostnění ekonomických a legislativních nástrojů vč. dotací, anebo spíše zvýšit podporu trhu a zpětně aktivitu zemědělců. Konkrétně pak je text věnován vazbám a některým podmínkám výrobců, zpracovatelů a obchodu, vyšším finančním a znalostním nárokům na marketing bioproduktů, možnostem regionů a poznatkům z přímého prodeje v prostředí rakouských farem. Při podpoře spotřeby bioproduktů a dalšího rozvoje obchodu při stávajících podmínkách se může zaměření prodejců postupně orientovat na produkty nikoliv domácí provenience; tedy na podporu cizího trhu se všemi důsledky dovedenými až do sociálních a environmentálních dopadů zejména českého venkovského prostoru.

Objevuje se svým způsobem nový fenomén - institucionální marketing.

Téma ekonomiky prozatím ze svých uvažovaných a rámcově zpracovaných částí relativně dalo nejvíce prostoru možnostem vedení evidence a účetnictví, dále byly specifikovány zvláštnosti uplatnění daňové legislativy hlavně s přihlédnutím k farmám hospodařícím ve vyšší nadmořské výšce.

modeluje se mýtní obyvatelstva. V tomto smyslu je účelné převzít poznatky v jejich komplexní podobě, aplikovat na naše poměry, porovnat a dát do kontextu se získanými daty z našich podniků. Dále navázat na výstupy, které naše nejen teoretická fronta vykazala a byť okrajově tak přispět snahám institucí, jež si vzaly nikoliv jednoduchou problematiku rozvoje ekologického zemědělství za svou.